

Թիւնը բարուորելու հարցում: Թիւրքիան շարունակում է իր ընթացքը և ոչ միայն լուրջ կերպով չի մտածում մտցնել իր թէ եւրոպական և թէ ասիական նահանգներում իր խօստացած բեֆորմները այլ և ռազմական տրամադրութիւն է ցոյց տալիս, սպառազինում է, զարնան Մակեդոնիայում էլ աֆսիսի արհաւիրքներ առաջացնելու, ինչ արաւ սկզբում Յունաստանում և 1895—96 թուականներին Հայաստանում: Եւ պատերազմական ոգի ունեցող իսլամը այդ կանի, խրախուսուած խաղաղասէր քրիստոնեայ մեծ պետութիւնների փոխադարձ նախանձից և դիպլոմատների նեղսիրտ մրցութիւնից:

Լ. Ս.

29 Յունուարի

Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոս Տ. Սահակ Արքեպիսկոպոս հեռագիր մը ուղղելով Կայս. Պալատ, իր հաւատարմական զգացումները յայտնած և արտօնութիւն խնդրած է, որ Պօլիս զայ իր հաւատարմական և երախտագիտական զգացումները անձամբ յայտնելու համար յոտս Կայս. Գահոյից: Տ. Սահակ Արքագան սոյնօրինակ հեռագիր մըն ալ ուղղած է Ս. Պատրիարքին և կը խնդրէ որ աջակից գտնուի իր այս խնդրանքին:

— Սանասարեան վարժարանի խնամակալութիւնը նկատելով որ վարժարանին Խարբերդ փոխադրութիւնը զժուարութեանց պիտի մատնուի, կը խորհի Սըվազ հաստատել զայն: Պատրիարքարանէ գրուած է Սըվազի Առաջնորդին՝ Ս. Նշանի հոգերէն զուրս ուրիշ ծախու հոգերը գտնել և տեղեկագրել Պատրիարքարան: Ս. Նշանի մօտ գտնուած գետին մը յարմարագոյնը կը նկատուի:

Յունուարի 6-ին, Պօլսում, Գում—Գափուի Հայոց տաճարում, պատարագի արարողութեան ժամանակ հայոց պատրիարք Մաղաքիա Օրմանեանի վրայ մի հայ երիտասարդ արձակեց ատրճանակի երկու դնդակներ, որոնք դիպան և ոչ ծանր վիրաւորեցին: Տեղական լրագրներին արգելուած է որեւէ բան հաղորդել այդ դէպքի մասին:

Յունուարի 29-ին Պօլսից հեռագրում են հետեւեալը.

«Հայոց պատրիարքի վրայ բէվօլվէր արձակողը և նրա փախած գործակիցը դատապարտուած են մահուան պատժի. երեքը դատապարտուած են զանազան պատիժների, նրանցից երկուսը ցմահ բանտարկութեան: Մեղադրուողները յայտնեցին, որ դիտաւորութիւն ունէին սպառնալիքներով փող կորզել նշանաւոր

հայերից և առում են, որ իրանք ոչինչ յարաբերութիւն չ'ունեն հայկական կօմիտէտի հետը:

«Մշակ»-ի № 14-ում տպուած է մի յօդուած Ատրպատականի հայերի նոր կանոնադրութեան մասին, որից քաղում ենք հետեւեալը.

Վեհափառ Կաթողիկոսը 1902 թւին № 1854 կոնդակով Ատրպատականի թեմում որպէս փորձ՝ գործադրութեան յանձնեց մի թեմական կանոնադրութիւն:

Կանոնադրութիւնը բաժանուած է հետեւեալ ութը գլուխների.

1) Հայոց ազգային-եկեղեցական հաստատութիւնների և պաշտօնեաների ընդհանուր իրաւունքներն ու արտօնութիւնները.

2) Թեմակալ առաջնորդ.

3) Առաջնորդական տեղապահ.

4) Առաջնորդական փոխանորդներ.

5) Պատգամաւորական ժողով.

6) Թեմական խորհուրդ.

7) Գործակալներ և գործակալական խորհուրդներ.

8) Ծխական խորհուրդ:

Առաջին գլուխը վերաբերում է հոգևորականների, եկեղեցիների, դպրոցների ընդհանուր իրաւունքներին: Առաջ բերենք միայն մի քանի յօդուածներ այդ գլխից.

1) Պարսկաստանի հայ ժողովուրդը իրանի Վեհապետների չնորհած բազմաթիւ հրովարտականների համաձայն՝ աղաք է կատարելու իր կրօնական պաշտամունքը՝ իր եկեղեցական կանոններով և ծէսով ամբողջ պարսից տէրութեան մէջ, արեգակնափայլ Շահնշահի հովանաւորութեան ներքոյ:

2) Ատրպատականի թեմի բոլոր հայ հոգևորականներն ու եկեղեցական ալ պաշտօնեաները ենթակայ են թեմական հոգևոր իշխանութեան, որ քննում և վճռում է նրանց բոլոր վէճերը, կրօնաւորների համար ծայրայեղ դէպքերում դիմելով Ասենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իսկ միւս պաշտօնեաների համար՝ տեղական մարմնաւոր իշխանութեան:

3) Հայոց բոլոր ազգային-եկեղեցական հիմնարկութիւնները, այն է եկեղեցիները, վանքերը, դպրոցները, գրադարանները, հիւանդանոցները, որբանոցները և առհասարակ կրթական և բարեգործական բոլոր հաստատութիւններն իրաւունք ունեն ձեռք բերելու շարժական գույքեր և անշարժ կալուածներ, որպէս իրաւաբանական անձինք, և այդ բոլոր կայքերը համար-

ւում են ազգային-եկեղեցական անձեռնմխելի սեփականութիւն:

4) Ատրպատականի հայերի ազգային-եկեղեցական գործերը կառավարում են թեմակալ առաջնորդը և թեմական խորհուրդը:

5) Ատրպատականի թեմի կառավարութիւնը հայոց եկեղեցու հնաւանդ սովորութեան համաձայն հիմնուած է ընտրական սկզբունքի վրայ:

6) Թեմակալ առաջնորդին հայոց եկեղեցու կանոնների համաձայն անորոշ ժամանակով ընտրում է թեմի հայ ազգաբնակիւթիւնը և առաջարկում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն:

7) Ատրպատականի թեմի բոլոր ազգային վանքերը, եկեղեցիները և կրթական ու բարեգործական հիմնարկութիւնները գտնւում են թեմակալ առաջնորդի իշխանութեան ներքոյ, որ սահմանափակւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գերիշխանութեամբ և պատգամաւորական ժողովի վերահսկողութեամբ:

Ապա հետեւում են պատգամաւորական ժողովի ընտրութեան վերաբերեալ մանրամասն կանոններ և 45-րդ յօդուածով որոշւում է պատգամաւորական ժողովի իրաւասութիւնը: Ահա այդ յօդուածը.

Պատգամաւորական ժողովը հարկ եղած դէպքերում ընտրում է առաջնորդ և առաջարկում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն, հրաժարեցնում է առաջնորդին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թոյլտւութեամբ. ընտրում է և հրաժարեցնում թեմական խորհրդի և վերաստուգող յանձնաժողովի անդամներին և փոխանդամներին. քննում է թեմակալ առաջնորդի և թեմական խորհրդի մէջ ծագած տարաձայնութիւնները և կայացնում է այդ մասին վճիռներ, որ ներկայացնում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն. քննում և հաստատում է թեմական խորհրդի երկամեայ հաշիւը՝ թեմի ազգային եկեղեցական գործերի, գոյքերի և հիմնարկութիւնների և վիճակի և կառավարութեան, ինչպէս նաև ազգային եկեղեցական հաստատութիւնների և պաշտօնեաների գործունէութեան մասին, նախապէս լսելով վերաստուգող յանձնաժողովի ղեկուցագիրը:

48-րդ յօդուածը տրամադրում է, թեմական խորհուրդը բաղկացած է ինն անդամից, որոնցից երկուսը ի պաշտօնէ են, այն է առաջնորդն ու տեղապահը, իսկ եօթին ընտրում է պատգամաւորական ժողովը իր անդամների միջից կամ գրսի անձերից՝ չորս տարի ժամանակով:

Թեմական խորհուրդը հսկում է թեմի բոլոր ազգային-ե-

կեղեցական հաստատութիւնների և պաշտօնեաների վարչական գործունէութեան վրայ, քննում և որոշում է հիմնել նոր վանքեր, եկեղեցիներ, ազգային հասարակական դպրոցներ ու գրադարաններ, բարեգործական հիմնարկութիւններ և այլն. կազմում է բոլոր ազգային կրթական և այլ հիմնարկութիւնների կանոնադրութիւններ և մտցնում նրանց մէջ փոփոխութիւններ. ժողովում պահում և շահեցնում է բոլոր թեմապատկան հասոյթները. կատարում է ընդհանուր թեմական ծախսեր և առհասարակ վերջնական վճիռներ է կայացնում է թեմի ընդհանուր տնտեսական հարցերի մասին. նշանակում է թեմական տեսուչ թեմի բոլոր ազգային-կրթական հիմնարկութիւններին վերահսկելու համար. հարկաւոր դէպքում նշանակում է վերաքննիչներ ազգային-եկեղեցական հիմնարկութիւնների գործերն ու հաշիւները վերաստուգելու համար, թոյլտուութիւն է տալիս հանգանակութիւններ անել Ատրպատականի թեմում և 30 թումանից աւելի ծախսեր անել վանքերի և եկեղեցիների վրայ. հաստատում է իրանց պաշտօններում և հրաժարեցնում է դպրոցների հոգաբարձուներին, գործակալական խորհուրդների աշխարհական անդամներին և ծխական խորհրդականներին. հրահանգներ է տալիս թեմի բոլոր ազգային մարմիններին, հիմնարկութիւններին ու պաշտօնեաներին—դեկավարուելով այս կանոնադրութեան հիմնական սկզբունքներով:

Իբրև երկրորդ ատեան՝ քննում և վճռում է այն բոլոր վէճերն ու խնդիրները, որոնք սկսուել են գործակալական խորհրդում: Քննում և վճռում է թեմի բոլոր ազգային մարմինների կողմից և նրանց դէմ ստացուած բողոքները և հոգևորականների ու ժողովրդի մէջ ծագած տարաձայնութիւնները. իբրև առաջին ատեան՝ քննում է ամուսնալուծութեան վերաբերեալ գործերն ու առաջարկում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի տնօրէնութիւն: Իբրև երկրորդ ատեան՝ վճռում է խնամակալութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը.—իբր նստարական հարստատութիւն՝ հաստատում է ազգայինների կտակազիրները, մուրհակները, կալուածագրերը, կապալաթղթերը և այլ այդպիսի փաստաթղթեր և վաւերացնում է իրան դիմողների ստորագրութիւնը:

Թեմական խորհուրդը տարեկան մի անգամ ղեկուցագիր է ուղարկում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին և երկու տարին մի անգամ հաշիւ է ներկայացնում պատգամաւորական ժողովին:

Թեմական սնդուկի անմիջական հսկողութիւնը և բանալին յանձնւում է թեմական խորհրդի գանձապահին, որին խորհուրդն ընտրում է իր միջից չորս տարի ժամանակով:

Շուտով կը տպագրուի այս կանոնադրութիւնն ու կ'առաջարկուի հասարակական քննադատութեան, որտեղից կ'երևայ նրա որ աստիճանի նպատակայարմար և հայոց եկեղեցւոյ ողուն համապատասխան լինելը: